

de mos

Jaargang 31
Januari 2015

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

1

NIDI

inhoud

- 1 Wie speelt een rol in het verlaten van het
ouderlijk huis van Marokkanen en Turken?
- 4 Levensloop van invloed op pensioenplannen
- 8 Trending toppers in de demografie

Foto: Eddy Van 3000/Flickr

Wie speelt een rol in het verlaten van het ouderlijk huis van Marokkanen en Turken?

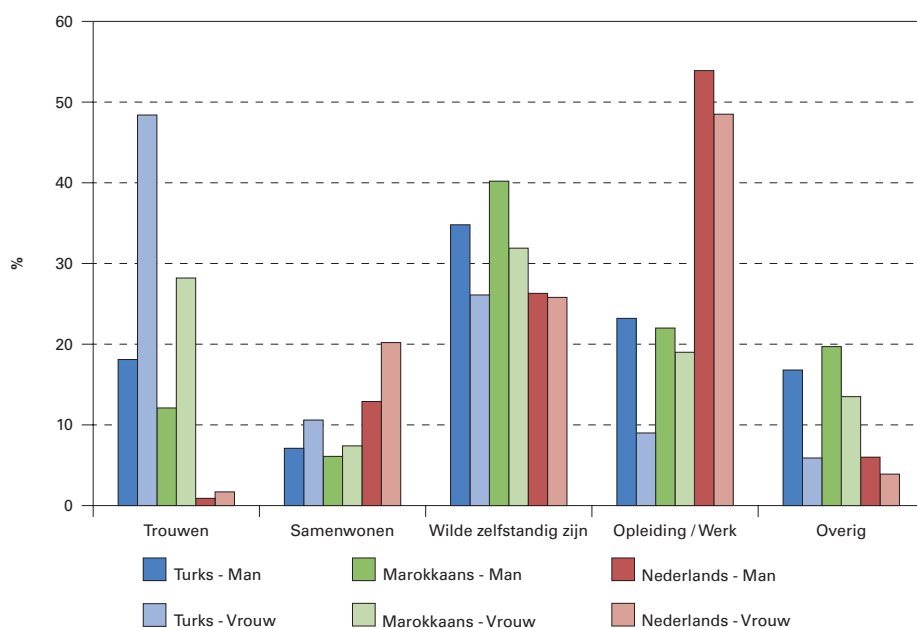
TOM KLEINEPIER & HELGA DE VALK

Het verlaten van het ouderlijk huis is een belangrijke gebeurtenis in de levensloop van jongeren. Met deze stap begint een nieuwe levensfase met meer emotionele en economische zelfstandigheid. Het NIDI voerde onderzoek uit naar de reden waarom en het moment waarop jongeren van verschillende herkomstgroepen uit huis gaan. Autochtone jongeren verlaten het huis veel vaker dan Turkse en Marokkaanse jongeren vanwege werk en opleiding. Allochtone mannen gaan vooral het ouderlijk huis uit om zelfstandig te gaan wonen, en voor allochtone vrouwen is trouwen ook een belangrijke reden. Zij gaan bovendien eerder dan mannen het huis uit. De samenstelling van de vriendengroep en de school is eveneens van belang. Een gemengde school zet minder snel aan tot uit huis gaan om te studeren dan een volledig 'witte' dan wel 'zwarte' school.

Keuzes omtrent het verlaten van het ouderlijk huis zijn behalve van sociaal-economische factoren ook sterk afhankelijk van de persoonlijke voorkeur van jongeren en hun ouders. Dit inzicht komt vooral voort uit onderzoek onder jongeren met Nederlandse ouders. Vaak wordt gedacht dat jongeren met een Turkse of Marokkaanse herkomst meer traditioneel georiënteerd zijn als het om huishoudens- en gezinsrelaties gaat. Dit zou ook gelden voor jongeren die in Nederland geboren en opgegroeid zijn, maar wiens ouders uit Turkije of Marokko afkomstig zijn (de tweede generatie). Deze jongeren zouden traditioneler zijn in hun voorkeuren en gedrag door de sociale omgeving waarin zij opgroeien. Turkse en Marokkaanse jongeren zouden vaker te maken hebben met cultureel specifieke verwachtingen van hun ouders die het belang van familiebanden benadrukken. Jongeren van Nederlandse herkomst, aan de andere kant, zouden door hun ouders juist meer worden gestimuleerd om zich te laten leiden door hun persoonlijke voorkeur en individuele wensen.

Naast ouders, hebben ook vrienden en kennissen invloed op het gedrag van jongeren. De groep vrienden en andere leeftijdgenoten waarmee jongeren optrekken wordt ook wel aangeduid als de 'peer-group' of simpelweg 'peers'. Eerder onderzoek toont aan dat vooral tijdens de puberteit de invloed van peers toeneemt en de invloed van ouders kleiner wordt. Dat onderzoek heeft zich echter met name gericht op onderwijsprestaties, terwijl er nog weinig aandacht is besteed aan de mogelijke rol van peers op het familie- en gezinsleven van jongvolwassenen. In deze bijdrage kijken we naar zowel de

Figuur 1. Belangrijkste reden van buitenshuiswonende jongeren voor het verlaten van het ouderlijk huis, naar geslacht en herkomstgroep

Bron: TIES-onderzoek.

invloed van ouders als peers op de redenen die de jongeren hebben om het ouderlijk huis te verlaten. Voor dit onderzoek gebruiken we gegevens uit het TIES-onderzoek, een grootschalige enquête onder de tweede generatie migranten in Europa mede uitgevoerd door het NIDI (zie kader).

De invloed van ouders

Ouders hebben een sterke invloed op de voorkeuren en het gedrag van hun kinderen. Wanneer we keuzes omtrent het verlaten van het ouderlijk huis van tweede generatie jongeren met traditioneel georiënteerde ouders vergelijken met die van autochtone jongeren, zien we een aantal verschillen. Turkse en Marokkaanse jongeren gaan gemiddeld later uit huis dan jongeren van autochtone herkomst. Daarnaast verlaten vrouwen gemiddeld eerder het ouderlijk huis dan mannen. We zien dit terug onder alle herkomstgroepen. Ook de redenen om het ouderlijk huis te verlaten verschillen sterk tussen de herkomstgroepen (zie figuur 1). Turkse en Marokkaanse jongeren

die uit huis gaan om met een partner te gaan samenleven, doen dit over het algemeen met een gehuwde partner. Vooral onder Turkse vrouwen is dit een vaak genoemde reden. Onder autochtone jongeren is dit juist andersom: direct trouwen vanuit het ouderlijk huis is zeer ongebruikelijk en men kiest juist vaak voor ongehuwd samenwonen. Verder geven de tweede generatie jongeren, vooral Marokkaanse mannen, vaker zelfstandigheid aan als reden om het ouderlijk huis te verlaten. Dit betekent niet per se dat deze jongeren alleen zijn gaan wonen, maar dat onafhankelijk zijn voor hen de belangrijkste reden was om uit huis te gaan. Autochtone jongeren verlaten veel vaker het ouderlijk huis voor een opleiding of werk dan de tweede generatie Marokkanen of Turken. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat de meerderheid van de tweede generatie migrantenjongeren in Amsterdam en Rotterdam is opgegroeid. Voor hen is het vaak minder noodzakelijk om vanwege het volgen van een opleiding te verhuizen dan voor autochtone jongeren, die overwegend buiten deze steden zijn opgegroeid.

Bij de geconstateerde verschillen, zoals die tussen mannen en vrouwen, spelen naast de culturele opvattingen van de ouders, ook factoren als opleidingsniveau een rol. Maar ook wanneer we rekening houden met de sociaal-economische positie van de jongeren en hun ouders, blijven de verschillen tussen de tweede generatie allochtonen en autochtonen groot (niet in de figuur).

De invloed van 'peers'

Welke rol speelt de zogenaamde peer-group nu in het verlaten van het ouderlijk huis? De peer-group is de sociale groep waarmee men niet alleen interesses deelt, maar vaak ook een zelfde achtergrond en sociale status. De banden die jongeren van migrantenherkomst hebben met autochtonen zijn mogelijk van belang voor hun oriëntatie op waarden en normen in de Nederlandse samenleving. Daarom kijken we, om de invloed van de peer-group vóór het verlaten van het ouderlijk huis helder te krijgen, specifiek naar de situatie op de middelbare school. De jongeren in het TIES-onderzoek werd gevraagd naar de herkomst van hun drie beste vrienden tijdens hun middelbare schoolperiode. Daarnaast werd ook gevraagd naar het aandeel allochtone medeleerlingen op de middelbare school. Bijna alle autochtone jongeren in het TIES-onderzoek hadden vrijwel alleen Nederlandse vrienden en zaten op scholen met weinig tot geen allochtone medeleerlingen. De autochtone jongeren zijn voor deze analyses daarom verder buiten beschouwing gelaten. Verder maken we hier geen onderscheid tussen mannen en vrouwen en Turken en Marokkanen, omdat de invloed van peers nagenoeg gelijk is voor mannen en vrouwen en de herkomstgroepen.

In figuur 2 geven we een overzicht van de invloed die goede vrienden hebben op de kans om uit huis te gaan om met een partner samen te gaan wonen. De kans om het ouderlijk huis te verlaten is uitgedrukt in zogenoemde odds-ratio. Wanneer de waarde groter is dan 1, is er een grotere kans om het ouderlijk huis te verlaten. Is de odds-ratio

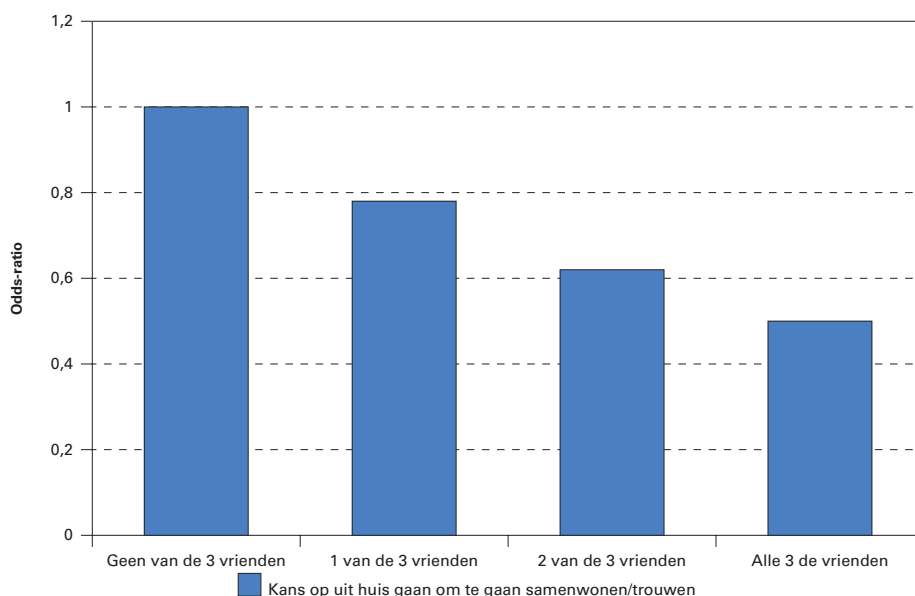
TIES-ONDERZOEK

TIES, *The Integration of the European Second Generation*, is een internationaal onderzoeksproject dat zich richt op het integratieproces van jongeren (18-35 jaar) van de tweede generatie migranten in Europa van Turkse, Marokkaanse en voormalig Joegoslaviëse herkomst. Onder de tweede generatie in Nederland worden diegenen verstaan die in Nederland geboren zijn, maar ten minste één ouder hebben die in Turkije, Marokko of voormalig Joegoslavië geboren is. In het Nederlandse gedeelte van het TIES-project werden in 2006 en 2007 enquêtes afgenomen onder de Turkse en Marokkaanse tweede generatie en een autochtone vergelijkingsgroep (met twee in Nederland geboren ouders). Er zijn in de Nederlandse survey gegevens verzameld onder 1.500 jongeren, evenredig verdeeld over de groepen, zodat iedere herkomstgroep wordt vertegenwoordigd door ongeveer 500 respondenten. Aangezien migranten vooral geconcentreerd wonen in de grote steden, werd in TIES een stedelijke steekproef getrokken. De Nederlands data werden verzameld in twee grote steden: Amsterdam en Rotterdam. Op basis van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) werd een steekproefkader opgesteld om een representatief beeld te krijgen van de drie onderzoeksgroepen. Zie www.tiesproject.eu voor meer informatie over het project.

kleiner dan 1, dan is die kans kleiner. Als vergelijkingscategorie gebruiken we jongeren die alleen vrienden hadden met dezelfde etniciteit als zichzelf (odds-ratio = 1). Jongeren met alleen vrienden van dezelfde herkomst hebben een grotere kans om uit huis te gaan om te gaan trouwen (of samenwonen) dan jongeren met vrienden buiten hun eigen etnische groep. Omdat het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren dat uit huis ging om met een ongehuwde partner te gaan samenleven laag is, kunnen we hier geen onderscheid maken naar gehuwd of ongehuwd samenwonen. De resultaten laten echter hetzelfde patroon zien als we degenen die ongehuwd gingen samenwonen buiten beschouwing laten. De samenstelling van de vriendengroep in termen van etnische herkomst lijkt dus van belang voor het soort keuzes dat men maakt tijdens jongvolwassenheid: Turkse en Marokkaanse jongeren met meer vrienden buiten hun eigen groep vertonen minder traditioneel gedrag. De etnische achtergrond van vrienden blijkt vooral van belang voor de keuze om al dan niet met een partner te gaan samenwonen. Voor de andere redenen om uit huis te gaan vinden we geen invloed van de etnische herkomst van goede vrienden.

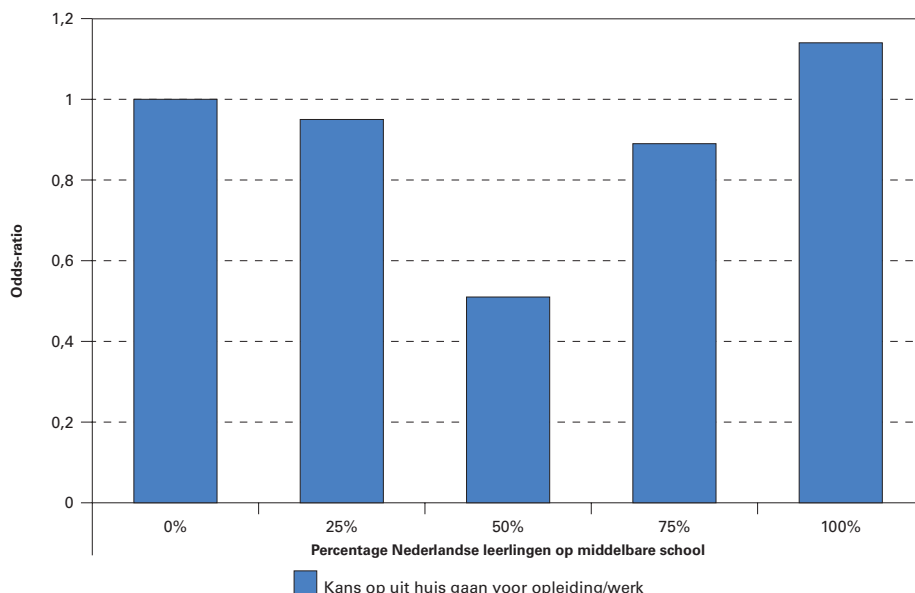
Tot slot kijken we ook naar de invloed van het bredere peer-groupnetwerk. In figuur 3 laten we de kans zien om het ouderlijk huis te verlaten voor een studie of werk, voor jongeren op verschillende middelbare scholen. Wat opvalt in deze figuur is dat eigenlijk maar één schooltype afwijkt. Jongeren die op een school zaten waar de verhouding tussen allochtonen en autochtonen ongeveer 50/50 was hebben een kleinere kans om het ouderlijk huis te verlaten om te gaan studeren of werken. Deze bevinding sluit aan bij eerder onderzoek dat suggereert dat op scholen waar allochtonen of autochtonen de meerderheid vormen, er een 'meer optimistische' cultuur is. Een meer optimistische cultuur zou leiden tot hogere aspiraties om hoger onderwijs te volgen. De etnische samenstelling van de middelbare school bleek niet van invloed op de andere redenen om het ouderlijk huis te verlaten, zoals de hang naar zelfstandigheid of samenwonen.

Figuur 2. Relatie tussen aantal vrienden buiten eigen etnische groep en kans op 'uit huis gaan om te gaan samenwonen / trouwen' van Turkse en Marokkaanse jongeren

Bron: TIES-onderzoek.

Figuur 3. Percentage Nederlandse leerlingen op middelbare school en kans op uit huis gaan voor opleiding / werk van Turkse en Marokkaanse jongeren

Bron: TIES-onderzoek.

Foto: wally nelemans/Flickr

Oorzaak of gevolg?

Keuzes omtrent het verlaten van het ouderlijk huis onder autochtonen en de kinderen van Turkse en Marokkaanse migranten in Nederland blijken duidelijk van elkaar te verschillen. Deze verschillen kunnen deels verklaard worden door verschillende culturele verwachtingen vanuit de familie en het ouderlijk huis. Tegelijkertijd wordt ook duidelijk dat de peer-group een belangrijke invloed heeft. Dit geldt in het bijzonder voor goede vrienden: jongeren met meer vrienden buiten hun eigen groep lijken meer open te staan voor alternatieve keuzes, ook als het gaat om het verlaten van het ouderlijk huis. De invloed van medeleerlingen op de middelbare school lijkt zich vooral te uiten in onderwijsaspiraties. Hoewel ouders van invloed blijven op keuzes in de overgang naar volwassenheid, lijken peers in deze fase van het leven ook van groot belang en mogelijk nog meer voor jongeren met een migrantenherkomst.

Belangrijk voor verder onderzoek is de causaliteit van de verbanden. In dit onderzoek hebben we geredeneerd vanuit het perspectief dat vrienden een oorzaak zijn voor de opvattingen en het

gedrag van jongeren. Het kan echter ook zo zijn dat Turkse en Marokkaanse jongeren die minder traditioneel georiënteerd zijn, vaker vrienden buiten hun eigen etnische groep vinden. In dat geval zijn dus niet de vrienden de oorzaak, maar juist het gevolg van de persoonlijke voorkeuren van de jongeren. Om antwoord te vinden op deze belangrijke vraag zal echter aanvullende longitudinale dataverzameling noodzakelijk zijn.

Tom Kleinepier, NIDI, e-mail: kleinepier@nidi.nl

Helga de Valk, NIDI en Interface Demography, Vrije Universiteit Brussels, e-mail: valk@nidi.nl

LITERATUUR:

- De Graaf, A. en S. Loozen (2006), Uit huis gaan van jongeren. *Bevolkingstrends*, 54(4), pp. 34–40.
- Kleinepier, T. en H.A.G. de Valk (2014), Leaving home among migrant-descent and Dutch young adults: parent-child and peer relations. NIDI Working Paper nr. 2014/5. Den Haag: NIDI. 29 p.
- Zorlu, A. en C.H. Mulder (2011), Ethnic differences in leaving home: timing and pathways. *Demography*, 48(1), pp. 49–72.

Levensloop van invloed op pensioenplannen

MARLEEN DAMMAN

De basis voor keuzes rondom pensionering wordt al tijdens de actieve loopbaan gelegd. Niet alleen ervaringen op het werk of problemen met de eigen gezondheid maar ook gebeurtenissen op het gebied van relatievorming en -ontbinding hangen samen met de plannen die oudere werknemers maken over werk en pensioen. Vooral mensen met een stabiele carrière en een stabiel huwelijk blijken meer geneigd tot vervroegd uittreden.

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Het beeld bestaat dat voor mensen hun pensionering pas een paar jaar voor de pensioendatum een rol gaat spelen. Het gangbare onderzoek naar pensionering sluit hierbij aan en richt zich vooral op factoren vlak voor het pensioen. De vraag is of hiermee niet veel beslissende factoren worden gemist. Immers, een levenslange aanstelling bij één werkgever is niet langer de standaard. En ook een levenslange relatie met één partner is niet langer vanzelfsprekend. Gebeurtenissen eerder in de levensloop kunnen van betekenis zijn omdat zij financiële en sociale consequenties hebben waarbij het op voorhand niet duidelijk is hoe dat op pensioenplannen uitwerkt. In dit artikel wordt daarom onderzocht of ingrijpende gebeurtenissen eerder in het leven – zoals een baanwisseling of een echtscheiding – van invloed zijn op keuzes en ervaringen rondom pensionering. Hebben deze levensloopgebeurtenissen consequenties voor het maken van pensioenplannen? Onderzoek van het NIDI biedt inzicht in deze vraag.

Pensioenplannen

Tussen 2001 en 2011 werd in het NIDI Werk en Pensioen Panel een grote groep oudere werknemers gevolgd in de overgang van werk naar pen-

sioen (zie kader). In 2001 waren zij allemaal nog aan het werk. De pensioenplannen van de deelnemers aan het onderzoek destijds weerspiegelen duidelijk de cultuur van vervroegde uitstroom die aan het begin van deze eeuw nog gangbaar was. De gemiddelde leeftijd waarop men wilde stoppen met werken lag rond de 60 jaar. Toch verschilden de pensioenplannen aanzienlijk. Op de vraag “Wilt u na uw 60/61ste nog blijven werken?” antwoordde 22 procent van de 50-59 jarigen instemmend, 17 procent zei ‘misschien’ en iets meer dan 60 procent van de bestudeerde werknemers was dit niet van plan.

Invloed levensgebeurtenissen

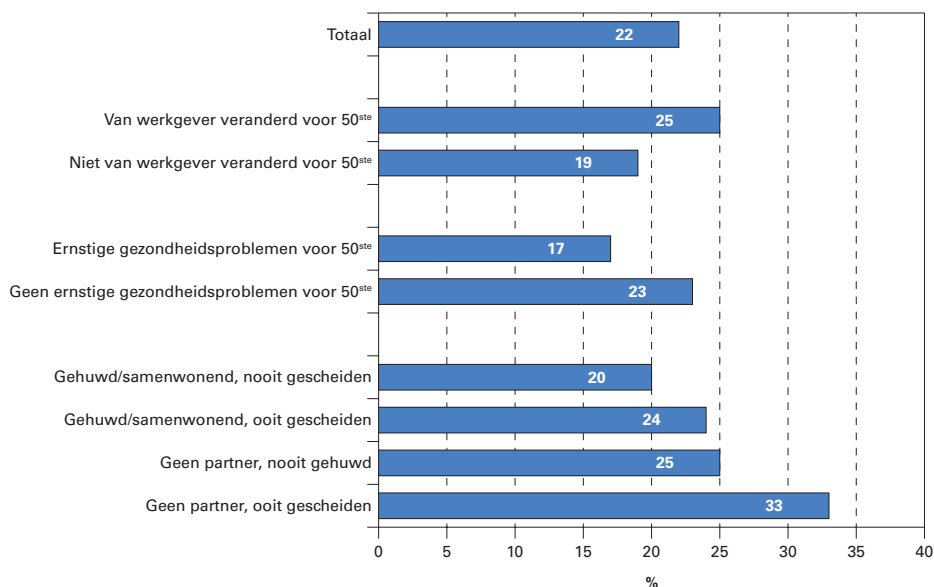
De verschillen in pensioenplannen tussen oudere werknemers blijken samen te hangen met gebeurtenissen die ze eerder in hun leven hebben meegemaakt. Eerdere levenservaringen op het gebied van werk, gezondheid en familie blijken allemaal van belang te zijn. Allereerst speelt gezondheid een belangrijke rol. Figuur 1 laat zien dat ernstige gezondheidsproblemen voor het 50ste levensjaar de geneigdheid om vroeg met pensioen te gaan vergroten. Instabiliteit op het gebied van werk en familie hangt juist samen met de intentie om relatief laat met pensioen te gaan. Zo zijn de werknemers die voor hun 50ste van werkgever zijn veranderd meer geneigd om door te blijven werken dan degenen die niet van werkgever zijn gewisseld.

Ook het meemaken van een echtscheiding speelt een rol. Vooral degenen die zijn gescheiden en daarna niet meer zijn gaan samenwonen met een partner willen relatief lang doorwerken. Opvallend is dat het opnieuw vinden van een partner het effect van echtscheiding af lijkt te zwakken. Degenen die zijn hertrouwd of ongehuwd samenwonen na een echtscheiding verschillen weinig in hun pensioenintenties van de continu gehuwde groep.

In dit artikel is gebruik gemaakt van data van het NIDI Werk en Pensioen Panel. In 2001 is het NIDI gestart met een onderzoek onder een grote groep oudere werknemers – toen 50 tot 64 jaar – van de Rijksoverheid en 3 grote private bedrijven in Nederland. Aan deze oudere werknemers werden vragenlijsten gestuurd. In 2006/2007 en 2011 werden dezelfde werknemers nogmaals gevraagd om deel te nemen. Bijna 1300 ouderen zijn over een periode van 10 jaar gevolgd. Aangezien alle respondenten werkzaam waren op het eerste meetmoment en daarna zijn gevolgd in de tijd, geven deze data gedetailleerde inzichten in de pensioentransities van de bestudeerde werknemers.

Verder werd er tijdens de tweede dataverzamelingsronde in 2006/2007 een beroep gedaan op het geheugen van de deelnemers om informatie te verzamelen over eerdere levensgebeurtenissen. Dit maakt de data uitermate geschikt om de relaties tussen eerdere levensgebeurtenissen en pensionering te bestuderen.

Figuur 1. Percentage respondenten dat in 2001 van plan was om na het 60ste of 61ste levensjaar nog te blijven werken, naar levensgebeurtenis; werknemers in de leeftijdsgroep 50-59 jaar in 2001

Noot: De groep ‘geen partner, weduwe/weduwnaar’ was erg klein en de cijfers over deze groep worden daarom niet gepresenteerd.

Bron: NIDI Werk en Pensioen Panel, 2001 en 2006/2007.

Foto: Rodrigo Soldon/Flickr

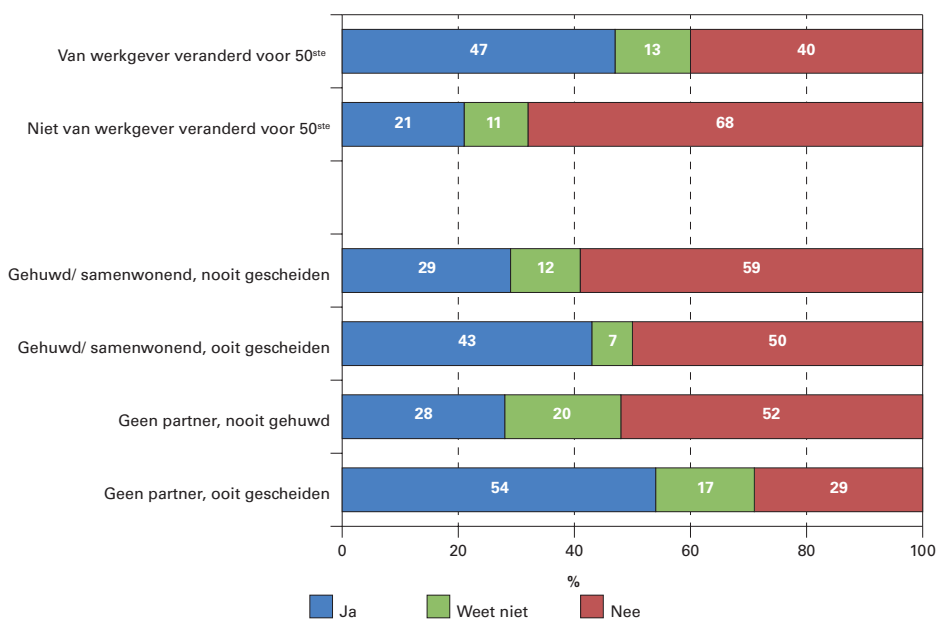

Foto: Gerard Stolk/Flickr

Waarom hangen eerdere levensgebeurtenissen samen met pensioenplannen? De financiële consequenties van het meemaken van een baanwisseling of echtscheiding, bijvoorbeeld voor het opgebouwde pensioen, kunnen een gedeeltelijke verklaring bieden. In de toelichting bij het Uniform Pensioenoverzicht dat werknemers ontvangen van hun pensioenuitvoerder wordt het expliciet genoemd: “Sommige gebeurtenissen in uw leven hebben invloed op uw pensioen”. Naast arbeidsongeschiktheid en overlijden wordt er gewezen op de invloed die trouwen, echtscheiding en verandering van baan kunnen hebben op het pensioen. De genoemde levensgebeurtenissen blijken dan ook duidelijk samen te hangen met de perceptie die 50-59 jarigen hebben van een zogenoemd pensioengat.

Figuur 2. Perceptie van het hebben opgelopen van een pensioengat tijdens de loopbaan, naar levensgebeurtenis; werknemers in de leeftijdsgroep 50-59 jaar in 2001

Noot: De groep ‘geen partner, weduwe/weduwnaar’ was erg klein en de cijfers over deze groep worden daarom niet gepresenteerd.

Bron: NIDI Werk en Pensioen Panel, 2001 en 2006/2007.

Figuur 2 laat zien dat mensen die van werkgever zijn veranderd meer geneigd zijn om te denken dat ze een pensioengat hebben opgelopen tijdens hun carrière dan degenen die bij dezelfde werkgever in dienst zijn gebleven. Bijna de helft van de mensen die van werkgever zijn veranderd antwoordde instemmend op de vraag “Denkt u dat u een pensioengat hebt opgelopen tijdens uw loopbaan?”, tegenover ongeveer 20 procent van degenen die minder mobiel waren. Ook de financiële consequenties van een echtscheiding voor de pensioenopbouw zijn terug te vinden in de figuur. Onder ooit gescheiden oudere werknemers, zowel degenen die opnieuw een partner hebben gevonden als degenen die alleen wonen, denkt een aanzienlijk deel een pensioengat te hebben.

Toch spelen naar verwachting niet alleen de financiële consequenties van levensgebeurtenissen een rol. Levensgebeurtenissen kunnen eveneens gevolgen hebben voor de werksituatie, gezondheid en sociale omgeving in de jaren rond pensioen en daardoor keuzes en ervaringen rondom pensionering beïnvloeden. Zo heeft eerder onderzoek aangetoond dat het meemaken van een echtscheiding consequenties heeft voor het sociale netwerk van de betrokkenen. Het meemaken van een echtscheiding kan bijvoorbeeld het belang vergroten van collega’s binnen het sociale netwerk van de gescheiden persoon. In dat geval kan pensionering – waarbij de werkrol moet worden losgelaten – als een ingrijpende transitie worden ervaren.

Vooral sociale contacten via werk worden gemist

Om inzicht te krijgen in deze ervaringen na pensioen zijn aan de gepensioneerde deelnemers van het onderzoek vragen gesteld over aspecten van hun oude werk die ze missen nu ze met pensioen zijn. In hoeverre missen gepensioneerden hun vroegere inkomen, de sociale contacten via het werk, of juist de status die het werk hen gaf? Van deze drie aspecten blijkt het missen van so-

ciale contacten het meest voor te komen onder de gepensioneerden (tabel 1). Gemiddeld 2,5 jaar nadat de deelnemers gebruik hadden gemaakt van een regeling voor (vervroegde) uittreding gaf 18 procent aan de sociale contacten via het werk (heel) erg te missen. Ongeveer 12 procent gaf aan het inkomen te missen en slechts 4 procent mist de status die de werkrol gaf. Wel is het zo dat hoe langer de deelnemers met pensioen waren, hoe minder ze sociale contacten via het werk misten, terwijl het gemis van inkomen en status in de jaren na pensioen niet blijkt af te nemen.

Het meemaken van een echtscheiding blijkt gerelateerd te zijn aan de manier waarop pensionering wordt ervaren. De cijfers in tabel 1 wijzen allereerst op de financiële consequenties van een echtscheiding. Het aandeel ooit gescheiden gepensioneerden dat het inkomen (heel) erg mist is iets groter dan het aandeel continu gehuwden. Wel moet daarbij worden opgemerkt dat ook meer dan de helft van de ooit gescheiden personen hun vroegere inkomen weinig of niet mist. Het missen van de sociale aspecten van het oude werk blijkt vooral veel voor te komen bij gescheiden personen die niet samenwonen met een partner. Iets meer dan 30 procent van de ooit gescheiden gepensioneerden zonder partner zegt de sociale contacten via het werk erg of heel erg te missen, zo'n 38 procent mist de contacten tamelijk erg en iets meer dan 30 procent mist de sociale contacten nauwelijks of helemaal niet. Onder continu gehuwden mist zo'n 16 procent de werkgerelateerde sociale contacten (heel) erg.

Niet alleen gebeurtenissen in de familiesfeer, maar ook in de werksfeer hangen samen met het missen van het oude werk na pensionering. Terwijl het meemaken van een wisseling van werkgever niet samenhangt met het missen van het oude werk, doet het meemaken van opwaartse mobiliteit dat wel. Gepensioneerden die tussen hun 40ste en 50ste carrière hebben gemaakt missen hun inkomen minder dan degenen die in die jaren geen promotie hebben gemaakt. Het verlies aan sociale status weegt vooral relatief zwaar voor degenen die aangeven snel hogerop te zijn gekomen. Ongeveer 9 procent van degenen die snel carrière hebben gemaakt zegt de status van het werk (heel) erg te missen en 16 procent mist het tamelijk erg. Van degenen die geen opwaartse mobiliteit hebben ervaren zegt slechts 3 procent de status (heel) erg te missen en 8 procent mist het tamelijk erg. De redenen waarom gepensioneerden hun oude werk missen blijken dus samen te hangen met hun carrièrepad.

Verleden, heden, toekomst

Gebeurtenissen eerder in het leven hebben gevolgen voor de keuzes en ervaringen rondom pensionering. Niet alleen gebeurtenissen op het gebied van werk zijn van belang, maar ook gebeurtenissen in andere levensdomeinen, zoals op het gebied van gezondheid en familie. Wel moet daarbij de kanttekening wordt geplaatst dat levensgebeurtenissen vooral van invloed zijn op pensioenplannen. Aanvullend onderzoek heeft laten zien dat de relaties tussen eerdere levensloopgebeurtenissen en werkelijk pensioengedrag

Tabel 1. Percentage gepensioneerden dat inkomen, sociale contacten via het werk en status (heel) erg mist, naar levensgebeurtenis; volledig gepensioneerden

	Inkomen	Sociale contacten via werk	Status
Totaal	12	18	4
Van werkgever veranderd voor 50 ^{ste}	12	18	3
Niet van werkgever veranderd voor 50 ^{ste}	13	18	4
Ernstige gezondheidsproblemen voor 50 ^{ste}	17	21	3
Geen ernstige gezondheidsproblemen voor 50 ^{ste}	12	17	4
Positie ongeveer gelijk gebleven tussen 40 ^{ste} en 50 ^{ste}	15	20	3
Heel geleidelijk hogerop gekomen tussen 40 ^{ste} en 50 ^{ste}	10	16	4
Heel snel hogerop gekomen tussen 40 ^{ste} en 50 ^{ste}	10	20	9
Gehuwd/ samenwonend, nooit gescheiden	11	16	3
Gehuwd/ samenwonend, ooit gescheiden	17	20	7
Geen partner, nooit gehuwd	10	19	2
Geen partner, ooit gescheiden	19	31	12

Noot: De groep 'geen partner, weduwe/weduwnaar' was erg klein en de cijfers over deze groep worden daarom niet gepresenteerd.
Bron: NIDI Werk en Pensioen Panel, 2006/2007 en 2011.

minder sterk zijn. De onderzochte groep oudere werknemers werd rond pensionering geconfronteerd met een scala aan maatregelen en reorganisaties om het vertrek van de arbeidsmarkt te bespoedigen en dit kan de relaties tussen eerdere levensgebeurtenissen en werkelijke timing van pensionering hebben doorkruist.

Levenslopen zijn de afgelopen decennia aanzienlijk veranderd. Ook de context waarbinnen mensen pensioenbeslissingen nemen verandert sterk. De werknemers die zijn onderzocht in de huidige studie zijn ouder geworden in een maatschappij waar werknemers vroeg met pensioen gingen en gebruik konden maken van relatief ruimhartige uittredingsregelingen. Huidige en toekomstige ouderen krijgen te maken met beleid gericht op langer doorwerken, toenemende financiële onzekerheid en meer individuele verantwoordelijkheid. Zij krijgen door deze ontwikkelingen wellicht meer ruimte voor zelfsturing, maar ook neemt de individuele verantwoordelijkheid toe om al eerder in de levensloop voorbereidingen te treffen voor pensionering.

Marleen Damman, NIDI,

e-mail: damman@nidi.nl

LITERATUUR:

- Damman, M. (2014), *From employee to retiree: Life histories and retirement in the Netherlands* (Dissertatie). Amsterdam: Amsterdam University Press, 170 p.

Trending toppers in de demografie

Wie hebben de afgelopen vijf jaar artikelen geschreven die opvallen in de demografie? En waar schrijven ze over? Opmerkelijk zijn de groeiende Europese bijdrage aan het vakgebied en het toegenomen belang van het thema migratie en integratie. Uiteraard speelt Nederland daarbinnen ook een aardig deuntje mee.

De demografische wetenschap breidt zich snel uit en er komen steeds nieuwe onderwerpen bij. Het ene tijdschrift is nog maar net ingeburgerd of er verschijnt weer een nieuwe loot aan de stam. Het is – ook voor ingewijden – soms moeilijk om een overzicht te houden. Waar schrijft men over, naar wie luistert men en wat zijn populaire thema's? Om daar zicht op te krijgen is voor de afgelopen 5 jaar voor 12 bekende demografietijdschriften – waaronder toptijdschriften als *Demography* en *Population Studies* – nagegaan welke artikelen het meest geciteerd zijn in de periode 2009-2013.

Zoals dat met alle ranglijstjes gaat valt er uiteraard op deze ranglijst zeker ook wat aan te merken; daar valt niet aan te ontkomen. Artikelen die in 2013 zijn gepubliceerd hebben, bijvoorbeeld, veel minder tijd gekregen om citaten te vergaren vergeleken met de artikelen die al in 2009 zijn verschenen. En men kan zich altijd afvragen waarom tijdschrift X of Y wel of niet is meegenomen. Met ons lijstje willen we een indruk krijgen waar de 'trending toppers' zich mee bezig hebben gehouden.

Als we naar de thuisbasis kijken van de auteurs dan is de top-3 van meest producerende universiteiten: University of Oxford (VK), University of Sussex (VK) en University of Wisconsin (VS). Een van de stafleden van Oxford komen

we ook direct tegen in de tabel als we naar de meeste geciteerde artikelen kijken: Hein de Haas (tevens Universiteit van Maastricht). Tabel 1 omvat de top-10 van in totaal 3143 artikelen die in deze periode verschenen zijn.

Voor het nationale gevoel is het leuk dat er twee Nederlanders – naast Hein de Haas ook Ruud Koopmans (WZB - Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung) – in deze top-10 staan. Beiden schreven over migratie. Wat ook opvalt, is dat het thema 'migratie en integratie' ook bij drie andere bijdragen in de top-10 naar voren komt. Als we bijvoorbeeld dezelfde ranglijst over een periode van 15 jaar bekijken, dan is dat toch een opvallende verschuiving. Over deze langere periode gaat de aandacht veel meer uit naar bijvoorbeeld geboorteontwikkelingen en een focus op Amerikaanse data en problemen. Nederlanders tellen overigens zeker mee omdat 6 Nederlandse artikelen in de top-100 van meest geciteerde artikelen staan. Om de citatiecijfers in perspectief te plaatsen, het gemiddelde aantal citaties per artikel bedraagt 3,5 en 38 procent van de 3143 artikelen heeft geen enkel citaat ontvangen: tegenover de piekkleine groep 'aandachttrekkers' staat een hele grote groep wetenschappers waar het licht helaas nooit op schijnt.

Harry van Dalen, NIDI, e-mail: dalen@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Nico van Nimwegen, hoofdredacteur Ingrid Esveldt, eindredacteur Harry van Dalen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Internet	gratis
Abonnementen	
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	www.nadordruk.nl

Top 10 van meest geciteerde artikelen in 12 demografie tijdschriften*, 2009-2013

Titel	Auteur	Tijdschrift	Gem. citaten per jr.
Migration and development: A theoretical perspective	H. de Haas	IMR (2010)	16.20
The unfolding story of the second demographic transition	R. Lesthaeghe	PDR (2010)	15.40
Parental imprisonment, the prison boom, and the concentration of childhood disadvantage	C. Wildeman	Demography (2009)	12.83
The end of lowest-low fertility ?	J.R. Goldstein, T. Sobotka, A. Jasilioniene	PDR (2009)	12.33
Birds of a feather, or friend of a friend? Using exponential random graph models to investigate adolescent social networks	S.M. Goodreau, J.A. Kitts, M. Morris	Demography (2009)	10.50
Trade-offs between equality and difference: Immigrant integration, multiculturalism and the welfare state in cross-national perspective	R. Koopmans	JEMS (2010)	11.80
International migration: a panel data analysis of the determinants of bilateral flows	A.M. Mayda	JPopE (2010)	10.60
Slippery segregation: Discovering or manufacturing ghettos?	C. Peach	JEMS (2009)	8.17
Parenting as a package deal: Relationships, fertility and nonresident father involvement among unmarried parents	L. Tach; R. Mincy, K. Edin	Demography (2010)	9.20
Family strategies and transnational migration: Recent Polish migrants in London	L. Ryan, R. Sales, M. Tilki, B. Siara	JEMS (2009)	7.33

Totaal aantal artikelen = 3143

* Demography, PDR = Population and Development Review, IMR = International Migration Review, JPopE = Journal of Population Economic, JEMS = Journal of Ethnic and Migration Studies, European Journal of Population, Population Studies, Population Bulletin, Population, Demographic Research, Population Research and Policy Review, en International Perspectives on Sexual and Reproductive Health.